

ประสิทธิภาพและผลการดำเนินงานระยะยาว (10 ปี) ของธนาคารไทย

EFFICIENCY AND FINANCIAL PERFORMANCE OF THAI BANKS

กวีพงษ์ เลิศวัชรา อัสฎางค์ อารีย์ไทย

Kaveepong Lertwachara¹, Aussadang Areethai²

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระยะยาวระหว่างประสิทธิภาพและผลการดำเนินงาน ของธนาคารพาณิชย์ไทย โดยเริ่มจากการประเมินประสิทธิภาพการดำเนินงานของแต่ละธนาคาร ตามแนวทางต่าง ๆ ทั้งวิธี อัตราส่วนเปรียบเทียบ (Productivity) และแบบขอบเขต (Efficient Frontier) โดยใช้ข้อมูลจากงบการเงินช่วงปี พ.ศ. 2547-2549 ของธนาคารพาณิชย์ไทย 14 ธนาคาร และนำไปวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานของธนาคารในปี พ.ศ. 2557-2560 ผลการศึกษพบว่า ดัชนีประเมินประสิทธิภาพสะท้อนภาพผลการดำเนินงานในระยะยาวได้เป็นอย่างดี โดยหน่วยที่ต่อประสิทธิภาพเหล่านั้นได้ถูกนำออกจากตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยหรือถูกควมรวมในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ ผลการดำเนินงาน ธนาคาร

Abstract

The main objective of this study was to assess long-term relationship between efficiency and performance of Thai commercial banks. Bank's efficiency was estimated by productivity and efficient frontier framework, using data obtained from financial statement of 14 Thai commercial banks during 2004-2006. Furthermore, the relationship between banks' efficiency and performance during 2014-2017 were evaluated. The results showed that efficiency frontier substantially reflected long-term banks' performance. Inefficient banks, as illustrated by efficient frontier and DEA, are delisted or merged during the past 10 years.

Keywords: Efficiency, Performance, Bank

บทนำ

ธนาคารมีบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจ ทั้งในด้านการดูแลรักษาเงินออมของประชาชน รวมถึงการจัดสรรเงินทุนสำหรับหน่วยงานธุรกิจเพื่อการธุรกิจและการขยายงาน นอกจากนี้แล้วยังมีงานวิจัยหลายชิ้นที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างประสิทธิภาพของสถาบันทางการเงินและการเติบโตของเศรษฐกิจ ยิ่งไปกว่านั้นยังมีผลวิจัยที่แสดงให้เห็นว่าความอ่อนแอของธนาคารยังส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมในวงกว้างดังวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นทั้งในประเทศไทยช่วงปีพ.ศ. 2540 และในสหรัฐอเมริกาช่วงปีพ.ศ. 2550 อีกทั้งความเชื่อมั่นยังเป็นปัจจัยสำคัญในอุตสาหกรรมการเงินการธนาคารและเป็นที่สนใจของประชาชนโดยทั่วไป จึงเป็นเหตุให้นำมาศึกษาพัฒนาระบบสถาบันการเงินของธนาคารแห่งประเทศไทยในปีพ.ศ. 2547 ส่งผลให้มีมาตรการคุ้มครองเงินฝากและการบังคับใช้หลักเกณฑ์การกำกับดูแลเงินกองทุนตามมาตรฐาน Basel II แต่เนื่องจากกฎหมายกำหนดให้ธนาคารคุ้มครองเงินฝากเพียงบางส่วนเท่านั้น ส่งผลให้ลูกค้าบางกลุ่มเคลื่อนย้ายเงินฝากส่วนหนึ่งที่มีอยู่กับธนาคารของตนออกไปสู่สถาบันการเงินอื่น ๆ หรืออาจจะกระจายเงินเหล่านั้นไปในการลงทุนรูปแบบต่าง ๆ และ หลักเกณฑ์การกำกับดูแลเงินกองทุนของสถาบันการเงินตาม Basel II ส่งผลกระทบต่อธนาคารในแง่การดำเนินงานใช้จ่ายหลักประกัน และการกันสำรองหนี้ ก็เป็นอีกเหตุที่ดึงให้ธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ กลาง และเล็กมีการแข่งขันอย่างเข้มข้นมากขึ้น

นอกจากนี้แล้วสภาวะอุตสาหกรรมการเงินได้มีการปรับเปลี่ยนไปเป็นอย่างมากในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา นับตั้งแต่แนวโน้มการใช้เทคโนโลยีเข้ามาบริการลูกค้าในอุตสาหกรรมการเงิน (FinTech) ซึ่งเป็นเครื่องมือช่วยให้ความได้เปรียบด้านขนาดทางกายภาพลดขนาดธนาคารขนาดเล็กสามารถแข่งขันกับธนาคารขนาดใหญ่ได้ง่ายขึ้น แต่ในประเด็นนี้มีผลให้ธนาคารต้องลงทุนเพิ่มในเทคโนโลยีที่ทันสมัย มีความปลอดภัยและเสถียรภาพ ในขณะเดียวกันก็ต้องเป็นสากลสามารถเชื่อมโยงกับระบบอื่น ๆ ได้ทั้งระบบของธนาคารอื่น ๆ และ E-commerce ต่าง ๆ ด้วยนอกจากนี้การแข่งขันในอุตสาหกรรมนี้ก็เข้มข้นขึ้นเป็นอย่างมากดังที่ได้ทราบจากข่าวเรื่องการลดค่าธรรมเนียมของธนาคารต่าง ๆ เมื่อเร็ว ๆ นี้ ทำให้ลูกค้าไม่จำเป็นที่จะต้องมีความกังวลเนื่องจากสามารถโอนเงิน จ่ายเงินได้โดยไม่เสียค่าธรรมเนียม นอกเหนือจากปัจจัยดังกล่าวแล้วปัจจัยภายในของ

ธนาคารโดยเฉพาะการบริหารรายได้และค่าใช้จ่ายท่ามกลางการแข่งขันที่เข้มข้นทั้งอัตราดอกเบี้ยเงินฝากและเงินกู้ การบริหารค่าใช้จ่ายการดำเนินงานจากการขยายสาขาออนไลน์หรือเครื่องเอทีเอ็ม รวมถึงค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาและ พัฒนาระบบที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีต่างๆ ที่เพิ่มขึ้นตามความซับซ้อนและท้าทายของการแข่งขัน ยิ่งไปกว่านั้นการแข่งขัน จากภายนอกทั้งทางตรงที่ต่างชาติสามารถมาดำเนินกิจการทางการเงินในประเทศได้กว้างขวางยิ่งขึ้นทั้งทางกายภาพ (Physical) และทางโลกเสมือนจริงออนไลน์ (E-commerce) และทางอ้อมเช่น Cryptocurrency ที่ทำให้ธุรกรรมทางการเงิน บางอย่างไม่จำเป็นต้องผ่านธนาคารอีกต่อไป รายได้ของธนาคารจึงมีแนวโน้มลดลง จำเป็นที่ธนาคารต้องหารายได้ทางอื่น มาทดแทน และสุดท้ายที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งคือแนวโน้มโลกปัจจุบันกระแสทางด้านสังคมไร้เงินสดเริ่มเป็นที่นิยมมากขึ้น รวมทั้งภาครัฐก็สนับสนุนอย่างเข้มข้นเพื่อลดการเลี้ยวภาษี ธุรกิจผิดกฎหมาย และการฟอกเงิน

สภาพการณ์ของอุตสาหกรรมธนาคารที่กล่าวมานี้ชี้ชัดว่า ธนาคารต่าง ๆ จะต้องเผชิญกับความท้าทายและการแข่งขันมากขึ้น ส่งผลให้รายรับลดลงสวนทางกับรายจ่าย ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อประชาชนผู้เป็นลูกค้าของธนาคารในวง กว้าง ดังนั้น การศึกษาถึงประสิทธิภาพและผลการดำเนินงานของธนาคารจึงเป็นจุดสนใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาค ส่วนนับตั้งแต่ประชาชนทั่วไป ผู้บริหารภาครัฐและเอกชน นักลงทุน และนักวิจัยแต่อย่างไรก็ตามยังไม่พบหลักฐานการศึกษา ความสัมพันธ์ระยะยาว (10 ปี) ระหว่างประสิทธิภาพและผลการดำเนินงานของธนาคารไทยแต่อย่างใด ดังนั้น การศึกษา ครั้งนี้จึงดำเนินการวิจัยความสัมพันธ์ดังกล่าวและนำเสนอผลการศึกษาเพื่อประโยชน์ในเชิงนโยบายการบริหารกำกับดูแล ธนาคารไทยให้เกิดความเสถียรภาพมั่นคง และเป็นแนวทางในการประเมินดัชนีวัดประสิทธิภาพที่สามารถบ่งชี้ถึง ผลการดำเนินงานในระยะยาวสำหรับธนาคารไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระยะยาวระหว่างประสิทธิภาพและผลการดำเนินงานของ ธนาคารไทยอีกทั้งยังศึกษาเปรียบเทียบดัชนีวัดประสิทธิภาพชนิดต่าง ๆ ที่สามารถบ่งชี้ผลการดำเนินงานในระยะยาวของ ธนาคารต่างๆ ที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

ทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาอัตราผลผลิต (Productivity) และ ประสิทธิภาพ (Efficiency) ได้รับความสนใจจากแวดวงนักวิจัยตั้งแต่ ปี ค.ศ. 1951 เช่น งานของ Koopmans (1951) และ Debreu (1951) และได้มีการพัฒนามาตลอดโดยเริ่มต้นจาก การเปรียบเทียบอัตราส่วนระหว่างปัจจัยนำเข้า (Input) และปัจจัยผลผลิต (Output) แต่เป็นการเปรียบเทียบเชิงเดี่ยวคือ 1 ปัจจัยนำเข้าต่อ 1 ปัจจัยผลผลิตเป็นหลัก ในช่วงต้นเรียกวินี้ว่า Partial Productivity หรือ Single-Factor Productivity วิธีนี้มีความสะดวกในการคำนวณและสามารถเปรียบเทียบได้รายปัจจัย แต่มีข้อจำกัดคือต้องทำการคำนวณหลายรอบหากมี หลายปัจจัย โดยเฉพาะในยุคที่เครื่องมือในการคำนวณยังไม่ได้พัฒนามากนัก และในช่วงถัดมาได้มีการปรับการวัด ประสิทธิภาพให้มี การตอบสนองต่อกระบวนการผลิตที่มีความซับซ้อนมากขึ้น โดยให้ความยืดหยุ่นสามารถประเมิน ประสิทธิภาพของกระบวนการผลิตที่มี ปัจจัยนำเข้าและผลผลิตมากกว่า 1 ปัจจัยได้พร้อม ๆ กัน เรียกว่า Total Factor Productivity หรือ Multifactor Productivity

ต่อมา Farrell (1957) ได้ประยุกต์ใช้แบบจำลองทางคณิตศาสตร์ที่มีชื่อว่าแบบโปรแกรมเชิงเส้น (Linear Programming) มาใช้ในการประเมินประสิทธิภาพและได้ระบุความแตกต่างระหว่าง ประสิทธิภาพ (Efficiency) และอัตรา ผลผลิต (Productivity) โดยให้คำจำกัดความคำว่าอัตราผลผลิตคือ อัตราส่วนระหว่างปัจจัยนำเข้า (Input) และปัจจัยผลผลิต (Output) ไม่จำกัดว่าจะมีปัจจัยนำเข้าและปัจจัยผลผลิตกี่ชนิด อีกด้านหนึ่งก็ได้ระบุว่าประสิทธิภาพคือความแตกต่างระหว่าง อัตราผลผลิตของหน่วยที่ถูกประเมินและอัตราผลผลิตที่ดีที่สุดในกลุ่มที่ถูกประเมิน ซึ่งสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

1. การใช้อัตราส่วนเปรียบเทียบระหว่างอัตราผลผลิต (Productivity) และอัตราผลผลิตที่ดีที่สุดในกลุ่ม (Productivity of the best practice) โดยใช้วิธีการคำนวณดังนี้

$$Efficiency = \frac{Productivity}{Productivity\ of\ the\ best\ practice}$$

ซึ่งในการคำนวณอัตราผลผลิต (Productivity) นั้นก็มีการพิจารณา 2 แบบคือ

Single-factor Productivity	=	Output/ Input	และ
Multifactor Productivity	=	ผลรวมของปัจจัยผลผลิต/ ผลรวมของปัจจัยนำเข้า	

2. การวัดประสิทธิภาพด้วยวิธีขอบเขต (Efficient frontier) เริ่มต้นจากงานของ Farrell (1957) ซึ่งแบ่งประสิทธิภาพออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ ประสิทธิภาพทางด้านเทคนิค (Technical efficiency) และประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากร (Allocative efficiency) ซึ่งประสิทธิภาพทั้ง 2 ด้านรวมเรียกว่า ประสิทธิภาพทางด้านเศรษฐศาสตร์ (Economic efficiency) โดย Farrell (1957) ได้ใช้วิธีการประมาณขอบเขตการผลิตแบบ Non-Parametric Approach โดยใช้ตัวแบบโปรแกรมเชิงเส้นตรง (Linear programming) ซึ่งต่อมาเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายและเรียกกันว่า Data Envelopment Analysis (DEA) เนื่องจากได้รับการพัฒนาต่อยอดโดย Charnes Cooper, & Rhodes (1978) – CCR โดยวิธีนี้สามารถประเมินค่าประสิทธิภาพได้โดยตรงจากข้อมูลของแต่ละองค์กร ภายใต้สมมติฐานอัตราผลตอบแทนคงที่ (Constant Return to Scale: CRS) ต่อมา Banker Charnes, & Cooper (1984) – BCC พัฒนาแบบจำลองภายใต้สมมติฐานผลตอบแทนไม่คงที่ (Variable Returns to Scale: VRS) ในการประเมินองค์กรที่ j โดยใช้ปัจจัยการผลิตทั้งหมด m ปัจจัย ปัจจัยผลผลิต s ปัจจัย และประเมินองค์กรทั้งหมด n แห่ง ตามแบบจำลอง ดังนี้

แบบจำลอง CCR

ฟังก์ชันวัตถุประสงค์ $Min \tau = \sum_{i=1}^m u_i x_{ij}$ (1)

เงื่อนไขข้อจำกัด $\sum_{r=1}^s v_r y_{rj} = 1$ (2)

$\sum_{r=1}^s v_r y_{rj} - \sum_{i=1}^m u_i x_{ij} \leq 0 \quad (j = 1, 2, 3, \dots, n)$ (3)

$u_i, v_r \geq \epsilon > 0 \quad (i=1, 2, \dots, m ; r = 1, 2, \dots, s)$

- เมื่อ τ แทน คะแนนประสิทธิภาพการดำเนินงาน
- x_{ij} แทน จำนวนปัจจัยการผลิตที่ i จากองค์กรที่ j
- y_{rj} แทน จำนวนผลผลิตที่ r จากองค์กรที่ j
- u_i แทน ค่าถ่วงน้ำหนักของปัจจัยการผลิตที่ i
- v_r แทน ค่าถ่วงน้ำหนักของปัจจัยด้านผลผลิตที่ r
- m แทน จำนวนปัจจัยการผลิต
- s แทน จำนวนปัจจัยด้านผลผลิต
- n แทน จำนวนขององค์กร
- ϵ แทน ค่าบวกขนาดเล็ก

แบบจำลอง BCC

ฟังก์ชันวัตถุประสงค์ $Min \tau = \sum_{i=1}^m u_i x_{ij} + w_j$ (4)

เงื่อนไขข้อจำกัด $\sum_{r=1}^s v_r y_{rj} = 1$ (5)

$\sum_{r=1}^s v_r y_{rj} - \sum_{i=1}^m u_i x_{ij} + w_j \leq 0 \quad ; \quad \forall j$ (6)

$u_i, v_r \geq \epsilon > 0 \quad ; \quad \forall i, \forall r$

แบบจำลองทั้ง 2 ต่างกันที่ BCC เพิ่ม w_j ซึ่งเป็นตัวแทนของระยะห่างระหว่างหน่วย j กับจุดที่ดีที่สุดสำหรับหน่วย j ทั้งนี้แบบจำลอง CCR และ BCC คำนวณคะแนนประสิทธิภาพภายใต้สมมติฐานผลตอบแทนคงที่ (CRS) และสมมติฐานผลตอบแทนไม่คงที่ (VRS) ตามลำดับโดยมีเงื่อนไขว่า คะแนนประสิทธิภาพอยู่ระหว่าง 0 – 1 โดยค่าที่ดีที่สุดคือ 1 ทั้งนี้คะแนนจาก CCR สะท้อนประสิทธิภาพโดยรวม (Overall Technical Efficiency) ในขณะที่คะแนนจาก BCC เป็นตัวแทนของประสิทธิภาพด้านเทคนิค (Pure technical efficiency) และประสิทธิภาพด้านขนาด (Scale Efficiency: SE) คือ

อัตราส่วนระหว่างคะแนนประสิทธิภาพ CCR กับคะแนนประสิทธิภาพ BCC โดยมีเกณฑ์พิจารณาดังนี้ 1. องค์กรที่มีประสิทธิภาพด้านขนาดเท่ากับ 1 แสดงว่าองค์กรนั้นมีขนาดที่เหมาะสม 2. องค์กรที่มีประสิทธิภาพด้านขนาดน้อยกว่า 1 แสดงว่าเป็นแบบ DRS (Decreasing Return to Scale) และ 3. องค์กรที่มีประสิทธิภาพด้านขนาดมากกว่า 1 หมายถึง องค์กรนั้นเป็นแบบ IRS (Increasing Return to Scale) (ประสพชัย พสุนนท์, 2549)

ซึ่งเทคนิคในแบบเส้นขอบเขตนี้ประเมินประสิทธิภาพโดยก้าวข้ามข้อจำกัดด้านความสัมพันธ์แบบเส้นตรงทำให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้น หากแต่ประโยชน์ข้อนี้ก็ได้อาจพร้อมกับข้อจำกัดอีกด้านหนึ่งคือ ถ้ามีจำนวนปัจจัยนำเข้าและผลผลิตมากเกินไป โดยเฉพาะเมื่อเทียบกับขนาดของกลุ่มตัวอย่างในฐานะข้อมูล เทคนิคกลุ่มนี้อาจไม่สามารถจำแนกหน่วยที่ต้องมีประสิทธิภาพออกมาได้อย่างชัดเจน เนื่องจากแต่ละหน่วยอาจจะมีประสิทธิภาพในประเด็นใดประเด็นหนึ่งในการวิเคราะห์นั่นเอง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในระยะแรกได้พบการศึกษาจำนวนมากที่สนใจความสัมพันธ์ระหว่างราคาหลักทรัพย์และผลการดำเนินงานโดยอ้างอิงข้อมูลจากงบการเงินต่างๆ โดยเฉพาะผลประกอบการเช่นกำไรสุทธิ เงินฝาก แต่ในเวลาต่อมาเริ่มมีการค้นคว้าวิจัยปัจจัยอื่นๆ เพิ่มเติมเช่น ค่าเสื่อม รายได้ มูลค่าเพิ่ม (Economic value added) และประสิทธิภาพมากขึ้น Liang, Xu, & Jirapom (2013) ทดสอบผลการดำเนินงานของธนาคารในไต้หวัน ช่วงปีค.ศ. 2003-2010 โดยประเมินผลการดำเนินงานจาก อัตราส่วนกำไรต่อสินทรัพย์ และอัตราส่วนกำไรต่อส่วนผู้ถือหุ้น พบว่า จำนวนครั้งในการประชุมของคณะกรรมการบริหารมีผลกระทบต่อผลการดำเนินงานแต่ขนาดของคณะกรรมการมีผลเชิงลบ Munteanu, Brezeanu, & Badea (2013) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิภาพและผลการดำเนินงานของธนาคารโรมาเนียในช่วงปีค.ศ. 2006-2011 โดยพิจารณาจาก อัตราผลผลิตหลายปัจจัย (Total factor productivity) พบว่า ขนาดมีผลต่อประสิทธิภาพและผลการดำเนินงาน และประสิทธิภาพด้านขนาดและการบริหารมีผลต่อการเติบโตของอัตราผลผลิต Jiang, Yao, & Feng (2013) วิจัยความสัมพันธ์ระหว่างผลการดำเนินงานของธนาคารจีนและประเภทของความเป็นเจ้าของ ในช่วงปีค.ศ. 1995-2010 พบว่า ธนาคารเอกชนมีผลการดำเนินงานที่ดีกว่าธนาคารของรัฐทั้งในระยะสั้นและระยะยาว นอกจากนี้ยังพบว่า ความแตกต่างของผลประกอบการยังสูงขึ้นด้วยหากมีนักลงทุนสถาบันต่างชาติเข้ามาถือหุ้นบางส่วน Fuguyama, & Weber (2015) ประเมินประสิทธิภาพของธนาคารญี่ปุ่น โดยใช้แรงงาน เงินทุน และมูลค่าหลักทรัพย์ เป็นปัจจัยนำเข้าและ เงินฝากและรายได้อื่น ๆ เป็นปัจจัยผลผลิต และผลการดำเนินงานผ่าน ปริมาณเงินกู้และเงินลงทุน Chen, & Liu (2013) วิเคราะห์ผลกระทบของปัจจัยทางการเงินที่มีต่อผลการดำเนินงานของธนาคารไต้หวันในช่วง ค.ศ. 1994-2009 พบว่า ในช่วงปีที่มีการเลือกตั้ง ธนาคารเอกชนจะมีผลการดำเนินงานดีกว่าธนาคารของรัฐโดยวิเคราะห์จาก ROE และผลการดำเนินงานของธนาคารรัฐมีความคงที่ไม่ได้รับผลกระทบจากการเลือกตั้ง

สำหรับงานวิจัยที่มีการประเมินประสิทธิภาพของสถาบันการเงิน โดยใช้วิธีการ DEA นั้น Paradi, & Zhu (2013) สรุปรงานวิจัยที่ได้ตีพิมพ์ทั่วโลก พบว่า มีการศึกษาประสิทธิภาพโดยใช้แบบจำลอง DEA ถึง 80 บทความใน 24 ประเทศทั่วโลก โดยส่วนใหญ่ประเมินสาขาต่างๆ ของธนาคาร เช่น Sherman, & Gold (1985) ศึกษาประสิทธิภาพการดำเนินงานของสาขาธนาคารพบว่า 6 ใน 14 สาขา คำนวณประสิทธิภาพโดยเปรียบเทียบ Ayadi, Arinola, & Omolehinwa (1998) ศึกษาประสิทธิภาพของธนาคารในประเทศไนจีเรีย 10 ธนาคาร พบว่า มีเพียง 2 ธนาคารเท่านั้นที่มีประสิทธิภาพในเชิงเปรียบเทียบทั้งนี้เนื่องจากเปิดดำเนินการมานานกว่า Miller, & Noulas (1996) ได้วัดประสิทธิภาพทางเทคนิคของการดำเนินงานของธนาคารขนาดใหญ่จำนวน 201 ธนาคาร โดยจัดเป็น 4 กลุ่มพบว่า ธนาคารส่วนใหญ่เป็น DRS โดยกลุ่มที่มีความสามารถทำกำไรสูงสุดคือกลุ่มที่มีลักษณะการผลิตแบบ CRS และธนาคารมากกว่า 55 เปอร์เซ็นต์มีประสิทธิภาพทางเทคนิค Berg, Forsund, Hijalmarsson, & Suominen (1993) วิเคราะห์ประสิทธิภาพในการดำเนินงานของธนาคารในประเทศฟินแลนด์ สวีเดน และนอร์เวย์ ในปี ค.ศ.1990 พบว่า ค่าเฉลี่ยประสิทธิภาพของธนาคารในประเทศสวีเดนมีค่าสูงสุดคือระหว่าง 0.69-0.78 ในขณะที่ธนาคารในฟินแลนด์และนอร์เวย์ อยู่ในระดับ 0.50 – 0.53 และ 0.41 – 0.57 ตามลำดับ

วิธีดำเนินการวิจัย

แนวทางการศึกษาความสัมพันธ์ระยะยาว (10 ปี) ระหว่างประสิทธิภาพและผลการดำเนินงานของธนาคารไทยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิจากรายงาน 56-1 ของธนาคารที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ต่อตลาดหลักทรัพย์และเผยแพร่ต่อสาธารณะทางเว็บไซต์ของธนาคารและตลาดหลักทรัพย์

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษา

ธนาคารพาณิชย์ไทย ในช่วงปีพ.ศ. 2547-2549 มีจำนวนทั้งสิ้น 14 ธนาคาร ประกอบไปด้วย ธนาคารขนาดใหญ่ 5 แห่งคือ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) -BBL ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) -KTB ธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน) -KBANK ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) -SCB และ ธนาคารทหารไทย จำกัด (มหาชน) -TMB ธนาคารขนาดกลาง 4 แห่งคือ ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน) -BAY ธนาคารนครหลวงไทย จำกัด (มหาชน) -SCIB ธนาคารขนาด จำกัด (มหาชน) -TCAP และ ธนาคารไทยธนาคาร จำกัด (มหาชน) Bank Thai และธนาคารขนาดเล็ก 5 แห่งคือ ธนาคารยูไนเต็ โอเวอร์ซี ไทย จำกัด (มหาชน) -UOB ธนาคารสแตนดาร์ดชาร์เตอร์ด ไทย จำกัด (มหาชน) Standard Charter ธนาคารทีสโก้ จำกัด (มหาชน) -TISCO ธนาคารเกียรตินาคิน จำกัด (มหาชน) -KKP และธนาคารสินเอเชีย จำกัด (มหาชน) ACL

ทั้งนี้ในปี พ.ศ. 2557-2559 มีธนาคารเพียง 9 แห่งในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเนื่องจาก ธนาคารนครหลวงไทย จำกัด (มหาชน) ได้ควบรวมกับ ธนาคารขนาด จำกัด (มหาชน) ธนาคารสินเอเชีย จำกัด (มหาชน) ได้ถูกควบรวมโดยธนาคารไอซีบีซี (ประเทศไทย) จำกัด และธนาคารไทยธนาคาร จำกัด (มหาชน) ธนาคารยูไนเต็ โอเวอร์ซี ไทย จำกัด (มหาชน) และธนาคารสแตนดาร์ดชาร์เตอร์ด ไทย จำกัด (มหาชน) ได้ถูกนำออกจากตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในช่วง 10 กว่าปีที่ผ่านมา

ตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์

1. ปัจจัยการนำเข้า (Input) 5 ปัจจัย คือ X_1 จำนวนเงินฝาก X_2 ค่าใช้จ่ายดอกเบี้ย X_3 ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับพนักงาน X_4 ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับอาคาร สถานที่ อุปกรณ์ และ X_5 ค่าธรรมเนียมและบริการโดยทำการรวบรวมข้อมูลของธนาคารต่างๆ ในช่วงปีพ.ศ. 2547-2549

2. ปัจจัยผลผลิต (Output) 3 ปัจจัย คือ Y_1 จำนวนเงินให้สินเชื่อ Y_2 รายได้ดอกเบี้ย และ Y_3 รายได้ที่ไม่ใช่ดอกเบี้ยโดยทำการรวบรวมข้อมูลของธนาคารต่างๆ ในช่วงปีพ.ศ. 2547-2549

3. ผลการดำเนินงาน (Performance) 2 ปัจจัย คือ Z_1 กำไรสุทธิ (Net Income- NI) Z_2 ผลตอบแทนต่อทรัพย์สิน (Return on Assets-ROA) และ Z_3 อัตรากำไรสุทธิ (Net Profit Margin-NPM) โดยจะเป็นข้อมูลของธนาคารต่างๆ ในช่วงปีพ.ศ. 2557-2559

4. อัตราผลผลิต(Single-factor productivity) = Output/ Input ได้แก่

1) Y_1/ X_1	2) Y_1/ X_2	3) Y_1/ X_3	4) Y_1/ X_4	5) Y_1/ X_5
6) Y_2/ X_1	7) Y_2/ X_2	8) Y_2/ X_3	9) Y_2/ X_4	10) Y_2/ X_5
11) Y_3/ X_1	12) Y_3/ X_2	13) Y_3/ X_3	14) Y_3/ X_4	15) Y_3/ X_5

5. ดัชนีประสิทธิภาพแบบขอบเขต (Efficient Frontier) 2 ประเภทคือ แบบเปรียบเทียบกับอัตราผลผลิตที่ดีที่สุดของกลุ่ม และตามแบบจำลองทางคณิตศาสตร์ของ CCR และ BCC ด้วยวิธีคำนวณและสมการต่างๆ ที่ได้รวบรวมไว้ใน การทบทวนวรรณกรรม

ผลการวิจัย

จากการรวบรวมข้อมูลค่าเฉลี่ยของตัวแปรปัจจัยการผลิตและผลผลิตจากงบการเงินของธนาคารพาณิชย์ไทย ในปี พ.ศ.2547-2549 (ตารางที่ 1) เพื่อนำมาวิเคราะห์หาค่าคะแนนประสิทธิภาพ และจากการเปรียบเทียบข้อมูลเบื้องต้นของตัวแปรปัจจัยการผลิต จะเห็นได้ว่า ปัจจัยการผลิตของจำนวนเงินฝาก (X_1) เป็นปัจจัยการผลิตที่สูงกว่าปัจจัยการผลิตด้านอื่นๆ เนื่องจาก จำนวนเงินฝากเป็นสื่อกลางในการได้มาซึ่งเงินให้สินเชื่อ โดยถือเป็นรายได้หลักของธนาคาร และต้นทุนการดำเนินงานในรูปของ ค่าใช้จ่ายดอกเบี้ย (X_2) ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับพนักงาน (X_3) ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับอาคาร สถานที่ อุปกรณ์ (X_4) และค่าธรรมเนียมและบริการ (X_5) โดยปริมาณการใช้จ่ายในด้านต่างๆ จะลดหลั่นกันตามลำดับของข้อมูลตัวแปรปัจจัยการผลิต และลักษณะเช่นนี้ปรากฏเหมือนกันในทุกธนาคารพาณิชย์ทุกขนาด ถ้าพิจารณาทั้งระบบกลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่จะมีต้นทุนการดำเนินงานเฉลี่ยสูงกว่าธนาคารทุกกลุ่มไม่ว่าจะพิจารณาในประเด็นปัจจัยนำเข้าใดทั้ง 5 ปัจจัยคือ จำนวนเงินฝาก (X_1) ค่าใช้จ่ายดอกเบี้ย (X_2) ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับพนักงาน (X_3) ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับอาคาร สถานที่ อุปกรณ์ (X_4) และค่าธรรมเนียมและบริการ (X_5) ธนาคารกรุงเทพ(BBL) เป็นธนาคารพาณิชย์ที่มีต้นทุนการดำเนินงานเฉลี่ยสูงที่สุดในทุกปัจจัยการผลิต จากความได้เปรียบของธนาคารที่มีฐานลูกค้าที่กว้างขวางและ

วารสารบริหารธุรกิจศรีนครินทรวิโรฒ ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม 2561

มีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นยาวนานของธนาคารกับลูกค้า และเครือข่ายสาขาที่ครอบคลุมทั้งในประเทศและเชื่อมโยงกับเขตเศรษฐกิจสำคัญทั่วภูมิภาคเอเชีย โดยกลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดเล็กที่มีต้นทุนการดำเนินงานเฉลี่ยต่ำที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับกัน คือธนาคารสินเอเชีย (ACL) เป็นธนาคารพาณิชย์ไทยที่มีต้นทุนการดำเนินงานต่ำที่สุดในทุกปัจจัยการผลิต ซึ่งเป็นช่วงที่ธนาคารกำลังเริ่มต้นธุรกิจในการสถาบันการเงิน เปิดดำเนินการในฐานะธนาคารพาณิชย์เต็มรูปแบบได้เพียง 3 ปีเท่านั้น จึงเพิ่งเริ่มเป็นที่รู้จักของประชาชน อีกทั้งในเรื่องสภาพการแข่งขันที่รุนแรงระหว่างคู่แข่งธนาคารรายเก่า จึงอาจจำเป็นต้องไปจับธุรกิจที่ธนาคารมีความถนัดเพื่อหลีกเลี่ยงการแข่งขันที่รุนแรง เพื่อเพิ่มโอกาสในการใช้ปัจจัยการผลิตให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย 3 ปี (2547-2549) ของปัจจัยการผลิตและตัวแปรผลผลิต (1,000 ล้านบาท)

	จำนวนเงินให้สินเชื่อ (Y1)	รายได้ดอกเบี้ย (Y2)	รายได้ที่ไม่ใช่ดอกเบี้ย (Y3)	จำนวนเงินฝาก (X1)	ค่าใช้จ่ายดอกเบี้ย (X2)	ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับพนักงาน (X3)	ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับอาคาร (X4)	ค่าธรรมเนียมและบริการ (X5)
ขนาดใหญ่ (ค่าเฉลี่ย)	732.18	354.15	13.74	818.22	11.43	8.04	3.99	1.85
BBL	935.66	443.25	21.48	1,195.77	16.56	10.41	5.57	3.17
KTB	916.63	469.64	9.20	984.18	13.60	10.19	3.12	0.37
KBANK	632.43	339.17	12.85	714.78	8.65	7.53	4.15	2.99
SCB	639.87	287.61	19.64	682.53	8.97	8.17	5.19	2.02
TMB	536.30	231.06	5.53	513.85	9.36	3.88	1.92	0.70
ขนาดกลาง (ค่าเฉลี่ย)	258.17	119.28	4.24	323.49	6.80	2.74	1.47	0.41
BAY	444.85	217.18	7.69	539.88	9.41	4.42	2.69	0.62
SCIB	288.37	138.22	5.00	373.47	7.82	2.89	1.50	0.18
TCAP	104.80	32.89	0.81	131.01	3.68	0.69	0.26	0.07
Bank Thai	125.28	54.26	1.74	186.73	4.90	1.71	0.94	0.32
ขนาดเล็ก (ค่าเฉลี่ย)	69.37	34.57	1.74	62.85	1.41	1.24	0.51	0.45
UOB	145.22	64.08	2.09	146.69	2.12	1.94	1.08	0.51
Standard Charter	68.64	68.85	2.45	68.85	1.45	1.89	0.67	1.10
KKP	44.70	20.85	1.40	38.97	1.30	0.71	0.25	0.18
ACL	23.49	11.48	0.40	19.86	0.68	0.45	0.12	0.03
TISCO	64.78	7.61	2.34	39.89	1.49	1.23	0.41	0.44

นอกจากนี้ตารางที่ 1 ยังแสดงให้เห็นว่า ข้อมูลของกลุ่มตัวแปรผลผลิตที่ใช้ในการวิเคราะห์เพื่อหาค่าคะแนนประสิทธิภาพนั้น ผลผลิตด้านจำนวนเงินให้สินเชื่อ (Y1) เป็นผลผลิตที่สูงกว่าผลผลิตด้านอื่นๆ เนื่องจากเงินให้สินเชื่อเป็นตัวก่อให้เกิดรายได้ของธนาคาร รวมถึงรายได้ดอกเบี้ยที่เป็นผลมาจากเงินให้สินเชื่อ และรายได้ที่มีโชดดอกเบี้ยที่มีแนวโน้มว่า อาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ไทย ในการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์หันมาให้ความสนใจกับการสร้างรายได้ที่มีโชดดอกเบี้ยให้มากขึ้น จึงได้จัดเป็นตัวแปรผลผลิตหนึ่งในการคำนวณหาประสิทธิภาพ โดยตัวแปรผลผลิตทุกตัว จะมีสัดส่วนผลผลิตลดหลั่นกันตามลำดับของข้อมูลตัวแปรผลผลิต และปรากฏเหมือนกันในธนาคารพาณิชย์ไทยทุกแห่ง ถ้าพิจารณาทั้งระบบกลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่จะมีผลผลิตเฉลี่ยสูงกว่าธนาคารทุกกลุ่ม BBL เป็นธนาคารพาณิชย์ที่มีผลผลิตเฉลี่ยสูงที่สุดในตัวแปรของจำนวนเงินให้สินเชื่อ และรายได้ที่มีโชดดอกเบี้ย ส่วนผลผลิตเฉลี่ยด้านรายได้ดอกเบี้ยนั้น KTB มีผลผลิตเฉลี่ยสูงกว่า BBL ส่วนหนึ่งเพราะ KTB เป็นธนาคารของรัฐ ธนาคารจึงมีเงินรับฝากและเงินให้สินเชื่อจากหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจโดยที่ไม่ต้องใช้อัตราดอกเบี้ยสูง หน่วยงานดังกล่าวจะใช้บริการจาก KTB เป็น

แหล่งเงินทุนในประเทศ นอกเหนือจากเงินงบประมาณที่ได้รับ ดังนั้น จึงมีเงินให้สินเชื่อบางส่วนที่ไม่ได้ถูกกำหนดจากปัจจัยการผลิตที่ใช้โดยตรง และกลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดเล็กที่มีผลผลิตเฉลี่ยต่ำที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับกัน คือ ACL เป็นธนาคารพาณิชย์ไทยที่มีผลผลิตเฉลี่ยในด้านเงินให้สินเชื่อ (Y1) และรายได้ที่มีขีดดอกเบี้ย (Y3) ต่ำที่สุด ส่วนผลผลิตเฉลี่ยรายได้ดอกเบี้ย (Y2) นั้น TISCO มีผลผลิตเฉลี่ยต่ำที่สุด ส่วนหนึ่งเพราะ TISCO มีข้อจำกัดด้านสาขาที่มีน้อย การใช้ที่ทำการไปรษณีย์เป็นช่องทางในการให้บริการโดยต้องอาศัยการติดต่อรายดอกเบี้ยที่จูงใจ และมีขีดขอบในส่วนค่าธรรมเนียมเองทั้งหมด

ตารางที่ 2 แสดงดัชนีประสิทธิภาพแบบขอบเขต (Efficient frontier) แบบเปรียบเทียบกับอัตราผลผลิตที่ดีที่สุดของกลุ่ม

per Best of group	Y1/X1	Y1/X2	Y1/X3	Y1/X4	Y1/X5	Y2/X1	Y2/X2	Y2/X3	Y2/X4	Y2/X5	Y3/X1	Y3/X2	Y3/X3	Y3/X4	Y3/X5
ขนาดใหญ่ (ค่าเฉลี่ย)	0.56	0.89	0.63	0.50	0.33	0.44	0.66	0.77	0.65	0.31	0.29	0.57	0.71	0.58	0.39
BBL	0.48	0.77	0.59	0.42	0.12	0.37	0.56	0.71	0.53	0.11	0.31	0.59	0.86	0.68	0.24
KTB	0.57	0.92	0.59	0.73	1.00	0.48	0.73	0.77	1.00	1.00	0.16	0.31	0.38	0.52	0.90
KBANK	0.54	1.00	0.55	0.38	0.09	0.47	0.83	0.76	0.54	0.09	0.31	0.68	0.71	0.54	0.15
SCB	0.58	0.98	0.52	0.31	0.13	0.42	0.68	0.59	0.37	0.11	0.49	1.00	1.00	0.66	0.35
TMB	0.64	0.78	0.91	0.69	0.31	0.45	0.52	1.00	0.80	0.26	0.18	0.27	0.59	0.50	0.28
ขนาดกลาง (ค่าเฉลี่ย)	0.47	0.47	0.70	0.55	0.42	0.33	0.32	0.74	0.59	0.35	0.18	0.23	0.59	0.49	0.51
BAY	0.51	0.65	0.66	0.41	0.29	0.40	0.49	0.83	0.54	0.28	0.24	0.37	0.72	0.50	0.45
SCIB	0.48	0.50	0.66	0.48	0.65	0.37	0.37	0.80	0.61	0.60	0.23	0.29	0.72	0.58	1.00
TCAP	0.49	0.39	1.00	1.00	0.60	0.25	0.19	0.80	0.84	0.37	0.11	0.10	0.49	0.55	0.42
Bank Thai	0.41	0.35	0.48	0.33	0.16	0.29	0.23	0.53	0.38	0.13	0.16	0.16	0.42	0.32	0.20
ขนาดเล็ก (ค่าเฉลี่ย)	0.73	0.62	0.37	0.38	0.12	0.55	0.49	0.44	0.48	0.11	0.56	0.54	0.59	0.71	0.24
UOB	0.61	0.94	0.49	0.33	0.11	0.44	0.64	0.55	0.39	0.10	0.24	0.45	0.45	0.34	0.15
Standard Charter	0.61	0.65	0.24	0.25	0.03	1.00	1.00	0.61	0.68	0.05	0.61	0.77	0.54	0.64	0.08
KKP	0.71	0.47	0.41	0.44	0.10	0.54	0.34	0.49	0.55	0.09	0.61	0.49	0.82	0.98	0.28
ACL	0.73	0.47	0.34	0.49	0.32	0.58	0.36	0.43	0.64	0.30	0.34	0.27	0.37	0.58	0.48
TISCO	1.00	0.59	0.35	0.39	0.06	0.19	0.11	0.10	0.12	0.01	1.00	0.72	0.79	1.00	0.19

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ดัชนีประสิทธิภาพแบบขอบเขต (Efficient Frontier) แบบเปรียบเทียบกับอัตราผลผลิตที่ดีที่สุดของกลุ่มพบว่า ธนาคารที่มีประสิทธิภาพ (คะแนนเท่ากับ 1) ในด้านต่าง ๆ แตกต่างกันไปคือ KTB และ TISCO มีคะแนนประสิทธิภาพสูงสุด (คะแนนเท่ากับ 1) 3 ด้าน รองลงมาคือ SCB, TCAP และ Standard Charter มีค่าคะแนนสูงสุด 2 ด้าน สุดท้าย KBANK, TMB และ SCIB มีค่าคะแนนสูงสุด 1 ด้าน ส่วน BBL, BAY, Bank Thai, UOB, KKP และ ACL ไม่ปรากฏคะแนนโดดเด่นในด้านใดเลย และเมื่อพิจารณาข้อมูลปัจจุบันพบว่า Bank Thai, UOB และ ACL ไม่อยู่ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยอีกต่อไป ซึ่งอาจมองได้ว่าดัชนีประสิทธิภาพแบบเปรียบเทียบกับอัตราผลผลิตที่ดีที่สุดของกลุ่มสามารถบ่งชี้ทิศทางของธนาคารในอนาคตระยะยาวได้

ด้านดัชนีประสิทธิภาพแบบขอบเขต (Efficient frontier) ตามแบบจำลองทางคณิตศาสตร์ของ CCR และ BCC (ไม่ได้แสดงในตาราง) พบว่า ในกลุ่มธนาคารพาณิชย์ไทยทั้งหมด 14 ธนาคาร เมื่อทดสอบค่าระดับประสิทธิภาพจากข้อมูลเฉลี่ยระยะเวลา 3 ปี มีธนาคารพาณิชย์ไทย จำนวน 13 ธนาคาร ที่มีค่าระดับประสิทธิภาพเท่ากับ 1 ทั้ง 2 แบบจำลอง คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 92.86 ของจำนวนธนาคารพาณิชย์ไทยที่ทำการศึกษทั้งหมด มีเพียง Bank Thai เท่านั้น ที่ไม่มีประสิทธิภาพในทุกด้าน โดยมีค่าประสิทธิภาพจากแบบจำลอง CCR เท่ากับ 0.6437 ค่าประสิทธิภาพจากแบบจำลอง BCC เท่ากับ 0.6744 เมื่อพิจารณาค่าประสิทธิภาพทั้งแบบ CCR และ BCC แล้วได้ผลค่าประสิทธิภาพจากขนาด (Scale efficiency) เท่ากับ 0.9545 ซึ่งหมายความว่าโดยรวมแล้ว Bank Thai ยังมีปัญหาในด้านประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ประสิทธิภาพด้านเทคนิค และประสิทธิภาพด้านขนาด ทั้งนี้สังเกตได้จากค่าคะแนนประสิทธิภาพจากทุกแบบจำลองมีค่าน้อยกว่า 1 ทั้งหมด และจากการพิจารณาการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นรายปี พบว่า Bank Thai ประสบปัญหาด้านการใช้ปัจจัยการผลิตในสัดส่วนที่มากกว่าสัดส่วนของการเพิ่มขึ้นของปัจจัยการผลิต ซึ่งให้ผลผลิตน้อยกว่าธนาคารพาณิชย์อื่น แสดงให้เห็นว่าถ้าเปรียบเทียบปริมาณการใช้ปัจจัยการผลิตที่เท่ากัน Bank Thai มีการใช้ปัจจัยการผลิตมากกว่าที่ทุกธนาคารใช้อาจเป็นเพราะเหตุนี้เองประการหนึ่ง Bank Thai จึงไม่อยู่ในตลาดหลักทรัพย์ใน 10 ปีต่อมา ดังนั้น ดัชนีประสิทธิภาพแบบขอบเขตตามแบบจำลองทางคณิตศาสตร์ จึงเป็นอีกตัวชี้วัดหนึ่งที่มีศักยภาพในการพยากรณ์ทิศทางในอนาคตระยะยาวของธนาคารไทยเช่นเดียวกับดัชนีประสิทธิภาพแบบเปรียบเทียบกับอัตราผลผลิตที่ดีที่สุดของกลุ่ม หากแต่ว่าขนาดกลุ่มประชากรอาจจะเล็กลงสำหรับจำนวนปัจจัยนำเข้าและผลผลิตที่มีถึง 8 ปัจจัย จึงทำให้ลดความสามารถในการแยกหน่วยที่ด้อยประสิทธิภาพออกจากกลุ่ม

ผลการดำเนินงานของธนาคารต่าง ๆ ในช่วงปีพ.ศ. 2557-2560 ตามที่แสดงในตารางที่ 3 สะท้อนภาพการแข่งขันที่เข้มข้นขึ้นในอุตสาหกรรมการเงินในปัจจุบัน ธนาคารขนาดเล็กมีการขยายผลการดำเนินงานทั้งในด้านกำไรสุทธิ อัตรากำไรต่อสินทรัพย์และอัตรากำไรสุทธิมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตรงข้ามกับธนาคารขนาดใหญ่ที่มีแนวโน้มหดตัว

วารสารบริหารธุรกิจศรีนครินทรวิโรฒ ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม 2561

ทั้งสามด้าน ทั้งนี้จะหมายถึง การที่มีเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมนี้มากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องการทำธุรกรรมออนไลน์ (E-banking) ที่ทำให้การขยายตัวของธุรกิจธนาคารไม่จำเป็นต้องพึ่งพาอาคาร ทรัพย์สินถาวรมากนักดังเช่นเมื่อ 10 ปีที่ผ่านมาอีกแล้ว เพราะธนาคารทั้งหลายสามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าทั้งด้านเงินฝากและเงินกู้ รวมถึงด้านอื่นๆ ทางสังคมออนไลน์มากกว่าที่จะเป็นทางด้านอาคารสถานที่ตามจุดชุมชนต่างๆ จึงทำให้ต้นทุนในการขยายฐานลูกค้าลดลงสำหรับธนาคารจึงเอื้อให้ธนาคารขนาดเล็กสามารถแข่งขันกับธนาคารขนาดใหญ่ได้ง่ายขึ้น

ตารางที่ 3 แสดงผลการดำเนินงานของธนาคารต่างๆ ในช่วงปีพ.ศ. 2557-2560

	กำไรสุทธิ (ล้านบาท) - NI				อัตรากำไรต่อสินทรัพย์ (%) - ROA				อัตรากำไรสุทธิ (%) - NPM			
	2557	2558	2559	2560	2557	2558	2559	2560	2557	2558	2559	2560
ขนาดใหญ่												
(ค่าเฉลี่ย)	35,710	31,733	32,022	28,325	1.96	1.71	1.64	1.44	26.15	22.52	22.39	19.85
BBL	36,332	34,181	31,815	33,009	1.68	1.54	1.37	1.37	26.14	23.86	22.58	22.40
KTB	33,191	28,494	32,283	22,440	1.52	1.27	1.48	1.04	23.80	17.72	20.15	14.30
KBANK	46,153	39,473	40,174	34,338	2.69	2.20	2.07	1.69	27.08	22.43	22.46	19.03
SCB	53,334	47,182	47,612	43,152	2.55	2.15	2.08	1.80	32.16	28.59	29.02	25.86
TMB	9,539	9,333	8,226	8,687	1.36	1.40	1.20	1.29	21.57	19.99	17.73	17.66
ขนาดกลาง												
(ค่าเฉลี่ย)	9,645	12,036	13,709	15,105	1.39	1.37	1.44	1.52	11.29	13.19	14.71	15.05
BAY	14,169	18,634	21,404	23,209	1.53	1.62	1.51	1.48	14.79	17.45	19.14	18.11
SCIB	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA
TCAP	5,120	5,437	6,013	7,001	1.25	1.12	1.37	1.56	7.79	8.93	10.28	11.99
Bank Thai	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA
ขนาดเล็ก												
(ค่าเฉลี่ย)	3,443	3,784	5,277	5,914	1.40	1.73	2.51	2.74	15.03	17.64	24.93	26.58
UOB	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA
Standard Charter	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA
KKP	2,636	3,317	5,547	5,737	1.23	1.69	2.76	2.82	12.94	16.89	27.35	28.04
ACL	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA
TISCO	4,250	4,250	5,006	6,090	1.57	1.77	2.26	2.66	17.11	18.38	22.50	25.11

ทั้งนี้ถึงแม้ว่าธนาคารที่ด้อยประสิทธิภาพได้ออกจากตลาดหลักทรัพย์ไปแล้วจึงไม่นำมาวิเคราะห์ แต่ก็ยังปรากฏความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งเป็นหลักฐานยืนยันว่าความสัมพันธ์ที่ตรวจสอบได้มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ตารางที่ 4 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างอัตราผลผลิตเฉลี่ยของในปี พ.ศ. 2547-2559 และผลการดำเนินงานรายปีระหว่างปี พ.ศ. 2557-2560 สะท้อนว่าอัตราผลผลิต Y1/ X2, Y2/ X2 และ Y3/ X2 สามารถพยากรณ์ผลการดำเนินงานระยะยาวได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยที่ผลการดำเนินงานในระยะยาวเป็นไปตามทิศทางของอัตราผลผลิตทั้งสามซึ่งมีค่าใช้จ่ายดอกเบี้ย (X2) เป็นปัจจัยร่วม จึงสามารถมองได้ว่าการที่ธนาคารจะมีประสิทธิภาพและผลการดำเนินงานที่ดีได้นั้น ธนาคารควรจะบริหารจัดการแหล่งทุนให้มีต้นทุนต่ำทั้งจ่ายเงินฝากและเงินกู้ เนื่องจากค่าใช้จ่ายดอกเบี้ยเป็นค่าใช้จ่ายหลักของธนาคารต่าง ๆ

ตารางที่ 4 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างอัตราผลผลิตในปีพ.ศ. 2547-2549 และผลการดำเนินงานในปี พ.ศ. 2557-2560

	2557			2558			2559			2560		
	NI	ROA	NPM	NI	ROA	NPM	NI	ROA	NPM	NI	ROA	NPM
Y1/X1											0.72**	
Y1/X2	0.88***	0.77**	0.94***	0.86***		0.78**	0.86***			0.80***		
Y1/X3								-0.78**	-0.83***		-0.63*	-0.79**
Y1/X4					-0.85***	-0.77**			-0.85***			-0.80***
Y1/X5									-0.79**			
Y2/X1												
Y2/X2	0.84***	0.66*	0.79**	0.84***			0.85***			0.79**		
Y2/X3								-0.72**			-0.82***	-0.67**
Y2/X4					-0.69**			-0.59*			-0.68**	-0.77**
Y2/X5									-0.7**			
Y3/X1								0.75**			0.86***	0.79**
Y3/X2	0.60*	0.75**	0.69**	0.6*	0.89***	0.83***			0.84***	0.63*		0.76**
Y3/X3					0.74**	0.68**			0.75**			0.87***
Y3/X4								0.79**			0.92***	0.80***
Y3/X5												

*** < 0.01, ** < 0.05, * < 0.10, ช่องว่าง หมายถึง ไม่มีนัยสำคัญ

นอกจากนี้ยังเป็นที่น่าสนใจว่า Y1/ X3, Y1/ X4, Y2/ X3 และ Y2/ X4 มีความสัมพันธ์กับผลประกอบการในเชิงลบ ทั้งนี้อาจสันนิษฐานได้ว่า Y1 และ Y2 เป็นปัจจัยนำเข้าด้านจำนวนสินเชื่อบริการและดอกเบี้ย ซึ่งจำเป็นต้องใช้พนักงานและอาคารสถานที่ (X3 และ X4) ดังนั้น เมื่อเพิ่มค่าใช้จ่ายด้านอาคารและพนักงานจึงทำให้ผลการดำเนินงานดีขึ้นในขณะที่ตัวชี้วัดด้านประสิทธิภาพลดลง เพราะเมื่อพิจารณา Y3/ X3 และ Y3/ X4 ที่เป็นรายได้ทางอื่น เช่น ค่าธรรมเนียมต่างๆ ซึ่งไม่ต้องพึ่งพาพนักงานและสถานที่มากนัก เพราะลูกค้าสามารถทำธุรกรรมด้วยตนเองผ่านช่องทางอื่น ๆ เช่น ตู้ ATM หรือออนไลน์แบบก็กิ้งได้ Y3/ X3 และ Y3/ X4 จึงมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลประกอบการ

ในด้านการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างดัชนีประสิทธิภาพแบบขอบเขต แบบเปรียบเทียบกับอัตราผลผลิตที่ดีที่สุดของกลุ่มและผลประกอบการนั้น มีความสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราผลผลิตเฉลี่ยของปีพ.ศ. 2547-2559 และผลการดำเนินงานรายปีระหว่างพ.ศ. 2557-2560 และเนื่องจากดัชนีประสิทธิภาพแบบขอบเขต ตามแบบจำลองทางคณิตศาสตร์ของ CCR และ BCC นั้นไม่มีความหลากหลายในเชิงสถิติจึงไม่สามารถประมวลผลความสัมพันธ์กับผลประกอบการได้ จึงไม่ได้รายงานการวิเคราะห์ทั้ง 2 ประเด็นดังกล่าว

สรุปและอภิปรายผล

การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางการเงินที่สำคัญในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา นับตั้งแต่ 1. การประกาศใช้แผนพัฒนาระบบสถาบันการเงินของธนาคารแห่งประเทศไทยในปีพ.ศ. 2547 เป็นเหตุให้สถาบันการเงินทุกแห่งต้องเผชิญหน้ากับ พ.ร.บ.สถาบันคุ้มครองเงินฝาก ที่ปัจจุบันมีผลบังคับใช้แล้วอย่างเป็นทางการ ส่งผลให้ลูกค้าบางกลุ่มเคลื่อนย้ายเงินฝากส่วนหนึ่งที่มีอยู่กับธนาคารของตนออกไปสู่สถาบันการเงินอื่น ๆ หรืออาจจะกระจ่ายเงินเหล่านั้นไปในการลงทุนรูปแบบต่างๆ รวมถึง 2. ผลกระทบเรื่องหลักเกณฑ์การกันสำรองหนี้ที่ตามมาตราฐานการบัญชีสากลฉบับที่ 39 หรือ IAS 39 และหลักเกณฑ์การกำกับดูแลเงินกองทุนของสถาบันการเงินตาม Basel II ส่งผลกระทบต่อธนาคารในแง่ระดับการใช้จ่ายหลักประกัน และการกันสำรองหนี้ ก็เป็นอีกเหตุที่ตึงให้ธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ กลางและขนาดเล็กต้องลงมาแข่งขันในสนามเดียวกัน 3. ยิ่งไปกว่านั้นแนวโน้มการใช้เทคโนโลยีเข้ามาบริการลูกค้าในอุตสาหกรรมการเงิน (FinTech) ก็เป็นเครื่องมือช่วยให้ธนาคารขนาดเล็กสามารถเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับธนาคารขนาดใหญ่ได้ง่ายขึ้นอีกด้วย 4. นอกจากนี้การแข่งขันในอุตสาหกรรมนี้ก็เข้มข้นขึ้นเป็นอย่างมากดังข่าวเรื่องการลดค่าธรรมเนียมของธนาคารต่าง ๆ เมื่อเร็ว ๆ นี้ นอกเหนือจากปัจจัยดังกล่าวแล้ว 5. ปัจจัยภายในของธนาคารโดยเฉพาะการบริหารรายได้และค่าใช้จ่ายท่ามกลางการแข่งขันที่เข้มข้นทั้งอัตราดอกเบี้ยเงินฝากและเงินกู้ การบริหารค่าใช้จ่ายการดำเนินงานจากการขยายสาขาออนไลน์หรือเครื่องเอทีเอ็ม 6. การแข่งขันจากภายนอกทั้งทางตรงที่ต่างชาติสามารถมาดำเนินกิจการทางการเงินในประเทศได้กว้างขวางยิ่งขึ้นทั้งทางกายภาพ (Physical) และทางโลกเสมือนจริงออนไลน์ (E-commerce) และทางอ้อม เช่น Cryptocurrency ที่ทำให้ธุรกรรมทางการเงินบางอย่างไม่จำเป็นต้องผ่านธนาคารอีกต่อไป และ 7. แนวโน้มโลกปัจจุบันกระแสทางด้านสังคมไว้เงินสดเริ่มเป็นที่นิยมมากขึ้นรวมทั้งภาครัฐก็สนับสนุนอย่างเข้มข้นเพื่อลดการเสี่ยงภาษี ธุรกิจผิดกฎหมาย และการฟอกเงิน

การเปลี่ยนไปของสภาวะแวดล้อมดังกล่าวเป็นความท้าทายทำให้ธนาคารพาณิชย์ไทยต้องใช้ความพยายามมากขึ้นที่จะรักษาประสิทธิภาพในการดำเนินงาน หาแนวทางรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้อย่างทันทั่วทั้งที่ เพราะการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นย่อมส่งผลกระทบต่อการทำงานของธนาคารพาณิชย์ งานศึกษาครั้งนี้จึงได้ศึกษาตัวชี้วัดประสิทธิภาพที่สามารถบ่งชี้ผลดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ไทยในระยะยาวเพื่อให้ธนาคารได้มองเห็นแนวโน้มและพัฒนาประสิทธิภาพได้ทันทั่วทั้งที่ผลจากการศึกษาสรุปได้ว่าอัตราผลผลิตและดัชนีประสิทธิภาพแบบขอบเขตแบบเปรียบเทียบกับอัตราผลผลิตที่ดีที่สุดของกลุ่มมีศักยภาพใกล้เคียงกันในการระบุธนาคารที่ต่อประสิทธิภาพ เพียงแต่ดัชนีประสิทธิภาพแบบขอบเขตแบบเปรียบเทียบกับอัตราผลผลิตที่ดีที่สุดของกลุ่ม สามารถมองเห็นได้ชัดเจนกว่าเนื่องจากแปลงค่าเป็นร้อยละของผู้ในกลุ่มซึ่งดัชนีนี้ได้ปรับชี้ว่ามี 3 ธนาคารที่ต่อประสิทธิภาพและทั้ง 3 ธนาคารก็ได้ออกจากตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา นอกจากนี้ดัชนีประสิทธิภาพตามแบบจำลองทางคณิตศาสตร์ของ CCR และ BCC ก็ได้ยืนยันถึงธนาคารที่ต่อประสิทธิภาพสอดคล้องกับดัชนีประสิทธิภาพแบบขอบเขตแบบเปรียบเทียบ หากแต่ว่าไม่สามารถระบุได้ครบทั้ง 3 แห่ง ทั้งนี้เนื่องจาก CCR และ BCC มีจุดอ่อนเรื่องจำนวนหน่วยที่ใช้วิเคราะห์ที่มีน้อยกว่าจำนวนปัจจัยในแบบจำลองและที่ยังไปกว่านั้นการศึกษาครั้งนี้ยังแสดงให้เห็นว่า อัตราส่วนที่เกี่ยวข้องกับค่าใช้จ่ายด้านดอกเบี้ย มีความเชื่อมโยงโดยตรงกับผลการดำเนินงานในระยะยาว ดังนั้น หากธนาคารต้องการเพิ่มประสิทธิภาพและผล

การดำเนินงาน ธนาคารควรพิจารณาหาทางบริหารต้นทุนด้านดอกเบี้ยให้มีประสิทธิภาพผ่านเครื่องมือทางการเงินสมัยใหม่
ต่างๆ และใช้ประโยชน์จากปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ที่เอื้อให้ระดมทุนจากกรอบที่กว้างขวางขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ประสพชัย พสุนนท์. (2549, ตุลาคม-ธันวาคม). การประเมินประสิทธิภาพองค์กรด้วยวิธีการ DEA: ตัวแบบ CCR และตัวแบบ BCC. *วารสารบริหารธุรกิจ*, 29 (112): 31-44.
- Ayadi, O. F.; Arinola, O. A.; & Omoleshinwa, E. (1998). Bank Performance Measurement in a Developing Economy: An Application of Data Envelopment Analysis. *Managerial Finance*, 24: 5-16.
- Banker, R.D.; Charnes, A.; & Cooper, W.W. (1984). Some Models for Estimating Technical and Scale Inefficiencies in Data Envelopment Analysis. *Management Science*, 30: 1078-1092.
- Berg S. A.; Forsund, F.R.; Hijalmarsson, L.; & Suominen, M. (1993). Banking Efficiency in the Nordic Countries. *Journal of Banking and Finance*, 17: 371-388.
- Charnes, A.; Cooper, W.W.; & Rhodes, E. (1978). Measuring the Efficiency of Decision Making Units. *European Journal of Operational Research*, 2: 429-444.
- Chen, P.; & Liu, P. (2013). Bank ownership, performance, and the politics: Evidence from Taiwan. *Economic Modelling*, 31: 578-585.
- Debreu, G. (1951). The Coefficient of Resource Utilization. *Econometrica*, 19, 3, 273-292.
- Farrell, M.J. (1957). The Measurement of Productive Efficiency. *Journal of the Royal Statistical Society*, 120: 253-281.
- Fuguyama, H.; & Weber, W. L. (2015) Measuring Japanese bank performance: a dynamic network DEA approach. *Journal of Production Analysis*, 44: 249-264.
- Jiang, C.; Yao, S.; & Feng, G. (2013). Bank ownership, privatization, and performance: Evidence from a transition country. *Journal of Banking, & Finance*, 37: 3364-3372.
- Koopmans, T. C. (1951). An analysis of production as an efficient combination of activities. in Koopmans, T. C. (Ed.): *Activity Analysis of Production and Allocation, Proceeding of a Conference*, 33-97, John Wiley and Sons Inc., London.
- Liang, Q.; Xu, P.; & Jiraporn, P. (2013). Board characteristics and Chinese bank performance. *Journal of Banking, & Finance*, 37: 2953-2968.
- McLaughlin, P. (2014). Measuring Productivity. *Management Science*, v58 no. 4: 31-37.
- Miller, S. M.; & Noulas, A. G. (1996). The technical efficiency of large bank production. *Journal of Banking and Finance*, 20: 495-509.
- Munteanu, A; Brezeanu, P; & Badea, L. (2013). Productivity change patterns in Romanian banking system – the impact of size and ownership on total factor productivity. *Theoretical and Applied Economics*, 6 (583): 35-52.
- Paradi, J. C.; & Zhu, H. (2013). A survey on bank branch efficiency and performance research with data envelopment analysis. *Omega*, 41: 61-79.
- Sahay, B.S. (2005). Multifactor Productivity Measurement Model for Service Organization. *International Journal of Productivity and Performance Measurement*, v54 no. 1-2(7-23).
- Sherman, H.D.; & Gold, D. F. (1985). Bank Branch Operating Efficiency: Evaluation with Data Envelopment Analysis. *Journal of Banking and Finance*, 9: 297-315.